

Iz školske prakse

Učimo putujući

Dubravka Liebl, dipl. oec.

Trgovačka škola, Zagreb

Stručne ekskurzije

Nastava je kontinuirani odgojno-obrazovni rad učenika i nastavnika. Temelji se na društveno verificiranom cilju i zadacima te na didaktički prilagođenim sadržajima, sredstvima, organizacijskim oblicima i prostorno-radnim uvjetima.

Cilj nastave proizlazi iz društvene potrebe za obavljanjem određenih vrsta poslova, a iz cilja proizlaze zadatci nastave koje treba obaviti da bi se do cilja došlo.

Cilj i zadatci nastave određuju sadržaje koje polaznik nastave treba usvojiti, a sadržaj i zadatci određuju oblike i metode nastavnog plana.

Upravo zbog svega navedenog stručne ekskurzije kao oblik terenske nastave moraju postati sastavni dio godišnjih Planova i programa naših škola.

Pojmovno određenje

Prema Narodnim novinama (8./96. i 76./98.) pod školskim stručnim ekskurzijama se podrazumijevaju jednodnevni i višednevni odlasci i posebni oblici nastavnog rada učenika i učitelja/nastavnika u mjestu i izvan sjedišta škole radi ostvarivanja pojedinih dijelova nastavnog plana i programa.

Izraz *ekskurzija* je latinskog podrijetla: dolazi od pojma *excursio*, što znači kraće putovanje ili izlet sa stručnom, kulturnom športskom i/ili zabavnom svrhom. Dakle, školske ekskurzije imaju dugu tradiciju.

I izraz *terenska nastava* dolazi od latinske riječi *terra*, što znači zemlja, kraj, predio. Prema tome, izraz *terenska nastava* se rabi kao suprotnost razredu i kabinetu, odnosno kao suprotnost teoriji.

Uloga stručnih ekskurzija

Stručne ekskurzije ne pridonose samo osuvremenjivanju školskih programa, nego i lakšem povezivanju teorije i prakse, rasterećuju učenike, čine im cjelokupni nastavni proces zanimljivijim i dinamičnijim te ostaju u trajnoj uspomeni. Upoznaju učenike s uvjetima i tehnologijom rada u proizvodnji dobara, s novim znanstveno-tehnološkim dostignućima te stvaraju kod učenika novu percepciju i prema proizvodnji i prema proizvodu. Stoga je njihovo osmišljavanje nužno, a organizacija vrlo važna.

Organiziranje stručnih ekskurzija

Naravno, stručne ekskurzije moguće je pripremiti u svakoj školi, bez obzira na njezin program.

Tu tvrdnju iznosim na temelju vlastitog iskustva jer sam kao predmetni nastavnik ekonomske skupine predmeta imala prigodu ostvariti svoje zamisli glede takve terenske nastave i u strukovnoj školi poput trgovačke, komercijalne, ekonomske, ali i u gimnaziji (kroz predmet *politika i gospodarstvo*), bez obzira na to je li riječ o državnoj ili privatnoj školi.

Prije odlaska na dogovoreno odredište učenike redovito pripremim glede sadržaja koji ih u toj jednodnevnoj stručnoj ekskurziji očekuju.

Uvijek im naglasim da svaki naš izlet uključuje stručne predmete: gospodarstvo, poduzetništvo, trgovinsko poslovanje, marketing, ali i općedruštvene predmete: povijest, povijest umjetnosti, zemljopis, tehnologiju i ekologiju, poznavanje robe, hrvatskog, a katkada i stranog jezika.

Dakle, na stručnu ekskurziju moji učenici uvijek odlaze s radnim listićima koji uključuju pitanja vezana uz tvornicu, mjesto i regiju posjeta, što zahtijeva suradnju između svih predmetnih nastavnika spomenutih predmeta.

Ako nemate radno okruženje koji je spremno na korelaciju u nastavi, možete odraditi taj posao i sami, bez njih.

Zahvaljujući internetu, to i nije tako velik problem. Nakon što pregledate nekoliko stranica o tvornici, mjestu i regiji koja je cilj vašega putovanja, imat ćete za svoje učenike pitanja napretek i iz mnogih općih predmeta. Usput, ne zaboravite pribilježiti stranice koje su vam pomogle u sastavljanju pitanja da biste ih dali učenicima kao izvor podataka za odgovore.

Tako djeca s većom pozornošću prate lokalne vodiče tijekom razgleda tvornica i mjesta, “guglaju” i usavršavaju svoje izražavanje i rukopise pri ispisivanju odgovora.

Ako je posrijedi odredište do kojega voznja traje nešto duže, moguće je učeni-ke “zaposliti” već tijekom putovanja. U takvim slučajevima još u razredu podijeli-m uloge vodiča tako da učenici preko mikrofona ispričaju svoj dio priče vezan uz izlet: zemljopisni položaj, reljef, klima, prirodni resursi i stopa nezaposlenosti toga područja, povijest vezana uz to mjesto i taj kraj, jezični dijalekt toga područja, poznate osobe rođene ondje, bez obzira na segment njihova rada, predmet poslovanja tvornice, kada je osnovana, broj radnika, nešto o gospodarskoj grani unutar koje posluje tvornica i slično. Sve to moguće je odraditi na hrvatskom jeziku, a katkada, u malo pojednostavnjenom obliku, i na stranom jeziku koji učenici uče.

Većina mojih učenika čuva svoje radne listiće dugo nakon odrađenog izleta, a mnogi od njih i godinama. Kada se slučajno sretnemo u gradu, uvijek mi kažu da su im praktična iskustva vezana uz razne tvornice i poduzetničke zone koje smo zajedno obišli koristila i na studiju.

Vrlo sličan pristup imam i kada je riječ o naturalnim ekskurzijama koje traju tjedan dana i vrlo su često vezane uz inozemstvo.

Da učenici ne bi cijelo to vrijeme putovali “k’o koferi”, prije odlaska na put redovito organiziramo dane, primjerice Grčke, Češke, Španjolske...

Netko od učenika mora nas upoznati na zemljovidu s planom puta da bismo se svi psihički pripremili za duže putovanje, katkada i različitim prijevoznim sredstvima, ali i kvalitetnije spakirali svoju prtljagu. Drugi učenik mora u rječniku naći osnovne riječi na određenom stranom jeziku poput pozdrava, hvala, molim i sl. Uvijek se “raspitamo” o lokalnim specijalitetima, klimatskim uvjetima, tipičnim suvenirima, smještaju hotela u većim gradovima te o vrstama i cijeni gradskog prijevoza, blizini metroa ili autobusnog stajališta.

Nakon povratka sa svojim maturantima napravim njihovu “knjigu o natural-cu”, a odnedavno i power point prezentaciju.

U taj spomenar priložimo plan putovanja agencije, uvrstimo fotografije što su ih učenici snimili tijekom putovanja, iz kojih se može iščitati naš cijeli “osvajački pohod”, te kratke tekstove koje učenici pišu o posjećenim mjestima.

Kada završimo taj posao, koji i nije baš lagan, ali zbog njega su učenici voljni ostati u informatičkom kabinetu i nakon završetka svoje satnice, sazovemo roditeljski sastanak na kojemu predstavimo knjigu uz power point prezentaciju.

Ne mogu vam reći koliko je veliko moje zadovoljstvo kada svaki put u toj situaciji vidim kako su ponosni, sretni i zadovoljni i učenici i njihovi roditelji — iako iz različitih razloga.

Umjesto zaključka

Evo nekoliko izjava mojih dragih (m)učenika o tome kako im se sviđaju izleti na kojima moraju riješiti radne listiće.

“Meni se sviđaju naši izleti. Na njima se uči drukčije nego u školi, tj. usput vidimo to što učimo. Sviđa mi se to što dobivamo zadatke. Zanimljivo je dok tražim odgovore. Osim toga, nisam imala pojma da je zemlja tako zatrovana svačim dok nismo čuli ono predavanje u Eko centru Mavrović. Poslije sam mami tati držala predavanje o tome.”

“Meni se sviđa kad uz izlet imamo neke zadatke. Tim svojim zadaćama pokazujemo kreativnost, snalažljivost i znanje. Razvijemo zanimanje za mjesto gdje smo bili i trudimo se da nešto naučimo o njemu, a ne da se kao ‘telad’ vratimo u Zagreb. Super je što to radimo.”

“Ja mislim da je jako dobro što imamo zadatke kada idemo na izlet. To je jako poučno jer saznamo nešto što prije možda nismo znali. Na primjer kako neki proizvodi nastaju. Ja nisam imao pojma da treba toliko raditi na jednom sakou. Dok rješavam takve zadatke, saznajem puno i o kulturi gradova, o uvjetima rada u tvornicama. Smatram da će mi to u budućnosti dobro doći.”

“Da nema tih Vaših zadataka, profesorice, nitko na izletu ne bi slušao i to nekak ne bi bilo to. Svaki put kad dođem doma s izleta, roditelji me pitaju što sam saznala i naučila na tom izletu. Mislim da bi oni bili razočarani što plaćaju to sve, a ja da ništa ne naučim. Zato ja mislim da su ti zadaci super.”

“Meni se sviđa ovaj način rada kad dobijemo neka pitanja u vezi izleta, da ne bi bilo da smo negdje išli k’o putne torbe. Prije ovog našeg izleta nisam imala pojma da netko zarađuje na farmi puževa. Fora, ali je i unosno.”

“Ja mislim da je dobro što nam date neke zadatke jer tako više naučimo o svojoj zemlji, a i idemo na mjesta (u tvornice) gdje sami ne možemo ići. Kad čujem kako ti strojevi rade buku, odmah mi je doma lakše učiti.”

“Meni se sviđaju pitanja vezana uz izlet jer ta zadaća uopće nije teška. Lijepo mi je prisjetiti se izleta dok pišem zadaću, a i volim guglat. Neki put bi nam mogli dati malo više slobodnog vremena. Nema veze ak’ se zato doma vratimo malo kasnije.”

Priča za kraj: Potok i jezero

Uoči odlučne bitke dugogodišnjeg rata kineski vladar upita mudraca kakav će biti ishod. General Su bio je željan pobjede i spreman umrijeti, ali mu je vojska bila slabo opremljena i malobrojna. Njegov protivnik, general Li, vodio je brojniju,

bolje naoružanu, dobro nahranjenu vojsku i bio siguran u svoju pobjedu. Mudrac povede cara do jezera i baci u njega cvijet. Neko su vrijeme gledali kako njegova bjelina mirno leži na vodi, a onda se upute dalje. Mudrac uzme drugi cvijet i baci ga u potočić koji ga hitro odnese u daljinu veselo žuboreći.

Potočić je malen, ali teče i nosi sa sobom cvijet, što jezero ne može, reče mudrac. Vojska generala Lija je kao jezero, velika, s puno oružja, ali spora i nepokretna. Njezin vođa, siguran u pobjedu, smjestit će se u pozadinu. Dotle će general Su biti u stalnom pokretu, u prvim borbenim redovima. Zato će on i pobijediti.

Oružje i ljudi su važni, ali pobjedu donosi odlučan, poletan i inventivan general (menadžer).

Drugim riječima, u uvjetima u kojima su naši učenici sve opterećeniji, njihovu pozornost i zanimanje pobudit će onaj nastavnik koji svoj predavački posao učini raznovrsnijim i zanimljivijim. Stručne su ekskurzije u tome smislu svakako jedan od dobrih putova koji vode do zadovoljnog učenika.

U nastavku je dan primjer pripreme za takvu terensku nastavu.

Trgovačka škola
Trg J. F. Kennedyja 4
10000 Zagreb

Terenska nastava — učimo putujući

Plan puta:

Petak, 23. 3. 2008.

Polazak iz Zagreba u 7.30 sati.

Posjet Ekocentru Mavrović i gradu Požegi.

Povratak u Zagreb oko 17 sati.

Istraži i odgovori na pitanja!

1. Kada se prvi put spominje grad Požega i pod kojim imenom?
2. Gdje je smještena Požega?
3. Koje planine okružuju taj grad?

4. Kako se Požeška kotlina naziva na latinskom jeziku?
5. Koja rijeka protječe kroz taj grad?
6. Koliko je stara požeška gimnazija?
7. Koji je poznati hrvatski pjesnik rođen u Požegi? Nabroji neke njegove najpoznatije pjesme!

Istraži i odgovori na pitanja!

1. Tko je Željko Mavrović?
2. Kada je i gdje otvoren Ekocentar Mavrović?
3. Kolika je površina Ekocentra Mavrović i što se ondje proizvodi?
4. Čemu sve pridonosi Ekocentar Mavrović?
5. Što podrazumijeva izraz *ekološki*?
6. Koliko se poljoprivredne površine u Hrvatskoj nalazi pod ekološkim uzgojem, a koliki je europski prosjek?
7. Što je najviše pridonijelo devastaciji tla u Hrvatskoj?
8. Koja je posljedica komercijalne poljoprivrede?
9. Koji je glavni zadatak banke sjemenja i biljnih preparata u Ekocentru Mavrović?